

BROWNFIELDY V KARVINÉ: P ÍLEFITOST NEBO HROZBA?

BROWNFIELDS IN KARVINÁ: OPPORTUNITY OR THREAT?

MGR. STANISLAV MARTINÁT¹

BC. KATE INA CYRO OVÁ²

MGR. PETR DVO ÁK, PH.D.¹

MGR. PETR KLUSÁ EK, PH.D.³

¹Odd lení environmentální geografie | ¹Department of environmental geography
Ústav geoniky AV R, v. v. i. | Institute of Geonics AS CR, v. v. i.
✉ Studentská 1768 708 00 Ostrava, Czech Republic
E-mail: martinat@geonika.cz, dvorak@geonika.cz

²Obchodn podnikatelská fakulta v Karviné | ²School of Business Administration in Karviná
Slezská univerzita v Opav | Silesian University in Opava
✉ Univerzitní nám stí 1934/3, 733 40 Karviná, Czech Republic
E-mail: O120925@opf.slu.cz

³Odd lení environmentální geografie | ³Department of environmental geography
Ústav geoniky AV R, v. v. i. | Institute of Geonics AS CR, v. v. i.
✉ Drobného 28, 602 00 Brno, Czech Republic
E-mail: klusacek@geonika.cz

Anotace

Brownfielddy jsou stále více diskutovaným tématem mezi výzkumníky i ve ejnou správou. Zvlá-t v periferních oblastech a v regionech postífených strukturálními zm namí je problém brownfield s ohledem na jejich omezenou atraktivitu pro investory velmi specifický. P ísp vek se snaží komentovat problematiku brownfield ve vý-e uvedeném typu území na p íklad m sta Karviná. Ve své teoretické ásti p ísp vek diskutuje nad ekonomickými, sociálními a environmentálními aspekty regenerace brownfield , na cofl navazuje prostorová analýza t chto ploch na území Karviné, v jejímfl rámci zkoumána jejich velikost, p edchozí využití, typ vlastnictví, kontaminace a umíst ní v rámci m sta. Jsou formulována specifika regenerace t febních brownfield . V poslední ásti p ísp vku je vyhodnoceno tematické dotazníkové -et ení provedené mezi obyvatelstvem m sta (n=150), v n mfl byly zji-ovány preference budoucího využití brownfield a obecn percepcce t chto ploch místními obyvateli. V záv ru jsou formulována doporu ení jak ve ejné správ , tak investor m, jak p ístupovat k problematice brownfield .

Klí ová slova

brownfielddy, Karviná, eská republika, regenerace

Annotation

Brownfields are increasingly discussed topic among researchers and public administration representatives as well. Especially in peripheral areas and in regions affected by structural changes is an issue of brownfields due to their limited attractiveness for investments very specific. This paper aims to comment the issue of brownfields in the above type of area on the example of city of Karviná. The theoretical part of the paper discusses the economic, social and environmental aspects of brownfield regeneration. Then spatial analysis of these areas brownfields on the area studied city is

carried on from the point of view of their size, previous use, type of ownership, contamination and location within the city. The specifics of regeneration of mining brownfields are then formulated. In the last part of the paper thematic survey conducted among the population of the city of Karviná (n = 150) is evaluated. The survey aimed to determine preferences for future use of brownfields and general perception of these areas by local population. Within the conclusion recommendations on how public administration and investors should approach the issue of brownfields, are formulated.

Key words

brownfielddy, Karviná, Czech Republic, regeneration

JEL classification: O18

Úvod

Problematika regenerace brownfield je stále ast ji diskutovaným tématem jak ze strany zástupc ve ejné a státní správy, tak i ze strany výzkumník . Tímto problémem za bývají jak geografové, ekonomové, sociologové, urbanisté , tak i technicky orientovaní v dci. Nicmén í samotné spektrum sociáln -prostorov zam eného výzkumu brownfield je velmi široké. Od v dc zabývajících se shromaflováním informací o brownfieldech a tvorbou jejich databází (nap . Vojvodíková et al. 2011), p es studie analyzující proces regenerace brownfield a p ístupy ve ejné správy v r zných regionech (nap . Klusá ek et al. 2011) í státech, afl po výzkumníky, kte í se s ohledem na limitované zdroje pro regeneraci brownfields v nují jejich prioritizaci í klasifikaci (Chrysochoou et al., 2009; Dolefelová et al., 2014). Z pohledu geografa je nezbytné konstatovat, fle ke v-em uvedeným témat m geografie jako v da svými poznatky o prostorových souvislostech a vztazích mezi p írodními a sociáln -ekonomickými slofkami krajinné sféry významn p íspívá. P estofle geografický (lokaliza ní) kontext regenerace brownfields bývá asto podce ován, je možné íci, fle prostorový aspekt regenerace brownfield je velmi d lefitý (Frantál, et al. 2013).

Tento p ísp vek se zabývá problematikou brownfield v Karviné, tedy m st , ve kterém s ohledem na svou pr myslovou historii posledních více nefl 150 let nalezneme poz statky pr myslových a t flebních aktivit tém na každém kroku. V první ásti p ísp vku jsou diskutovány teoretické koncepty související s regenerací t chto ploch, druhá ást je v nována p ípadové studii, která analyzuje hybné síly vzniku brownfield v Karviné, jejich prostorové rozmíst ní a výhledy na jejich regeneraci. Ve t etí ásti p ísp vku jsou analyzovány vybrané výsledky anketárního -et ení v novaného percepci brownfield , které bylo realizováno mezi obyvateli m sta. V záv re né ásti jsou formulována doporu ení pro regeneraci brownfield v Karviné.

Národní strategie regenerace brownfield (CzechInvest, 2008) hovo í o brownfieldech jako o nemovitostech (pozemcích, objektech, areálech), jeff jsou nedostate n využívány, zanedbány a mohou být í kontaminovány. Vznikají jako poz statek pr myslové, zem d lské, reziden ní, vojenské í jiné aktivity. Jmenovaná strategie také upozor uje, fle brownfield nelze vhodn a efektivn využívat, anff by prob hl proces jeho regenerace. Navzdory faktu, fle pojem brownfield je definován v kontextech r zných evropských zemí odli-n (Frantál et al. 2012), v eské republice existuje základní a v-eobecn uznávaná shoda nad definicí tohoto pojmu. Jak uvádí Vyhledávací studie pro lokalizaci brownfield v eské republice, zpracovaná agenturou CzechInvest v letech 2005-2007 (CzechInvest, 2008), na území zem se nachází 2 355 brownfield na celkové plo-e 10 326 hektar , nicmén kvalifikované odhady hovo í o po tech t chto ploch í jejich rozloze v p íbifln íty násobné mí e (afl 11 700 lokalit o rozloze afl 38 000 hektar). Rozmíst ní t chto ploch v rámci okres a region eské republiky zna n nerovnom rné, cofl je zp sobeno rozdílným historickým ekonomickým vývojem t chto oblastí. Nicmén obecn lze konstatovat, fle hybné síly vzniku brownfields jsou v principu stejné. Od d sledk prom n centráln plánované ekonomiky na ekonomiku trffní od za átku 90. let 20. století a klesající konkurenceschopnost jednotlivých odv tví, p es d sledky obecného p esunu základních společenských paradigmat od společností industriální k post-industriální, afl po d sledky globálních trend (nap . Rydvalová a fífka, 2006).

Souvislosti existence brownfield nejsou limitovány jen na danou plochu. Jak uvádí Kunc et al. (2014), je nepochybné, že v zázemí dané plochy brownfieldu fakt opouští, zanedbanosti i zdevastovanosti významně ovlivňuje jak sociální (sociálně-patologické jevy, nezaměstnanost), ekonomicky (např. snížení cen pozemků a nemovitostí v zázemí – Sun a Jones, 2013) i environmentálně (reálná i jen potenciální kontaminace), ale i psychologicky (patná pověst území a jeho stigmatizace). Všechny tyto souvislosti působí na obyvatelstvo, což má vliv na percepci brownfieldu značně specifickou. Jak ve svých studiích o percepci urbánních brownfieldů prokázal Kunc et al. (2011, 2014), diference v percepci brownfieldů v jednotlivých městech (v tomto případě například na příkladu Brna a Ostravy) je dána jednak úsporností, s jakou města prošla procesem transformace své ekonomiky v posledních dvou dekadách, ale také vzdělanostní úrovní obyvatelstva, která se podle tvrzení úzce souvisí. Kunc et al. (2014) rovněž upozorňuje na odlišné preference obyvatel týkající se jednotlivých možností budoucího využití ploch brownfieldů. Naproti tomu Klusáček et al. (2011) obrátil svou pozornost k veřejné správě a jejím postojům při regeneraci brownfields (na příkladu Tanvaldska). Podobně jiný přístup k problematice zvolil Alexandrescu et al. (2014), který na příklad zkoumání jednotlivých projektů regenerace brownfields v České republice, Polsku a Rumunsku a jejich míře podpory ve veřejnou správu (a obecně akterů) upozorňuje na zásadní význam lokálních socio-ekonomických podmínek a také na význam systémové ukotvenosti jednotlivých institucí zabývajících se procesem regenerace brownfieldů.

1. Metodika a použité data

Nezbytným krokem, který musí předcházet úvahám o prostorových souvislostech předpokladů vzniku a také regenerace brownfieldů, je vybudování databáze těchto ploch. S ohledem na neexistenci takovéto centrální databáze na příslušných úrovních veřejné správy v Karvině, byla tato databáze budována kombinací několika zdrojů informací. Tyto zejména o databázi brownfieldů vypracovanou agenturou CzechInvest, databázi brownfieldů vedenou na krajském úřadu Moravskoslezského kraje (2014) vedenou Agenturou pro regionální rozvoj v Ostravě, informace z Integrovaného plánu rozvoje města Karviná (2008) a podkladové materiály poskytnuté na Magistrátu města Karviné, což bylo doplněno podrobným terénním měřením v průběhu zimních měsíců roku 2014. Ke všem zjištěným plochám brownfieldů byly poskytnuty informace týkající se jejich rozlohy, vlastnictví, dřívějšího využití, ale i budoucího plánovaného využití. Pro shromáždění těchto údajů byl vyfotografován vedle uvedených databází také místní tisk. Zjištěné plochy byly rozděleny podle městských částí, v nichž jsou lokalizovány a pro jednotlivé městské části byly shromážděny základní socio-ekonomické údaje. V druhé fázi výzkumu bylo realizováno dotazníkové měření mezi obyvateli Karviné, jehož cílem bylo zjistit jejich názory na místní brownfieldy a preference možností jejich regenerace. V průběhu února a března roku 2014 byli osloveni obyvatelé města starší 18 let v ulicích města. Celkem bylo provedeno 150 semi-strukturovaných rozhovorů, při nichž byl vyplněn dotazník obsahující 16 otázek. Při identifikaci respondentů byla respektována vyvážená vková, vzdělanostní a genderová struktura respondentů a míra návratnosti dotazníků se v důsledku přímého dotazování pohybovala okolo 90 %. Pro identifikaci předpokladů vzniku brownfieldů v Karvině byla využita literatura zabývající se vývojem a specifiky industrializace území Karvinska (Dohnal 1968, Kijonka a Rebrová 2005, Chmiel 2010).

2. Předpoklady vzniku brownfieldů v Karvině

Karviná je slezským městem ve východní části České republiky, kde na ploše 57,5 hektarů žije 57 tisíc obyvatel (2014). Významným specifickým městem je hornictví a těžký průmysl, které již více než 150 let formují zdejší specifické urbánní struktury (hromadné formy bydlení jak ve formě starých hornických kolonií, tak panelových sídlišť, ve kterých v současné době žije více než 90 % obyvatel města), ale i demografické a sociální struktury. Tento dlouhodobý trend koexistence města, hornictví (a těžkého průmyslu) a masové imigrace obyvatelstva v dekadách třetího boomeru, jehož počátky lze spatřovat již od počátku industrializace na konci první poloviny 19. století, zanechal své stopy prakticky ve všech částech urbanistické struktury dnešní Karviné. Tyto proměny byly nejintenzivnější v období centrálně plánované ekonomiky v důsledku masivní podpory těžby uhlí a těžkého průmyslu

na úkor ostatních odvtví v období socialismu. Nejdrastit j-í projevy za sebou zanechala t flba v m stské ásti Doly (d ív j-í centrum Karviné), které bylo v 50.-60. letech 20. století v d sledku poddolování zcela zni eno a centrum m sto p esunuto východn na území dne-ního Fry-tátu a dále v m stských ástech Louky a Darkov (v jifním sektoru m sta). Po spole ensko-politických zmách v roce 1989 dochází k dramatickému omezování t flby v ostravské ásti Ostravsko-karvinského revíru a centrum t flby se p esouvá na Karvinsko, kde dnes spole nost OKD provozuje dva doly ó D 1 Karviná (lokality SA v západním sektoru m sta), D 1 Darkov (v jifní ásti m sta), zbylé dva doly (D 1 SM, D 1 Karviná ó lokalita Lazy) jifl leží na katastrech sousedních obcí (Stonavy a Orlové), nicmén i jejich d lní pole na území Karviné zasahují. OKD je dodnes nejdůležitějším zam stnavatelem nejen v Karviné, ale pat í s cca 17 tisíci zam stnanci k i nejdůležitějším zam stnavatel m v Moravskoslezském kraji. O významu industriálních aktivit ve m st hovo í zam stnanost v pr myslu, která je-t na za átku 90. let 20. století tvo íla 50,3 % ekonomicky aktivního obyvatelstva, dodnes se snížila o téměř polovinu (26,5 % v roce 2011), nicmén p esto stále tvo í významnou polovku v zam stnanosti obyvatelstva. V tomto kontextu je nezbytné zmínit velmi vysokou míru nezam stnanosti (14,4 % na konci roku 2013), která v kombinaci s místním siln zne i-t ným flivotním prost edím vytvá í p edpoklady pro silnou emigraci obyvatelstva do jiných m st a region eské republiky (za poslední t i dekády klesl počet obyvatel Karviné o 27 %). Je nezbytné zmínit i tradici karvinské kovovýroby a strojírenství, ale i flezá ství (Kavoz, Kovona, Ják), jejichfl tradice je také v území m sta jifl více než stoletá.

3. Prostorová analýza brownfield v Karviné

Na území m sta Karviné bylo na základ vý-e uvedených databází a provedeného terénního -et ení zji-t no na celkové rozloze 120 hektar 28 ploch, které lze ozna it jako brownfieldy. Je nutné podotknout, že d sledky t flby uhlí ve sledovaném prostoru (poklesy terénu v d sledku poddolování, zm ny hydrologických pom r atd.) se nekryjí pouze s vymezenými brownfieldy (areály dol a podnik), zejména v m stských ástech Doly, Darkov a Louky jde o území mnohem -ir-í, nicmén pro ú ely tohoto výzkumu byly nebyly s ohledem na svá specifika a nejasné vymezení tyto rozsáhlé plochy brány v úvahu. Vyjdeme-li k tohoto tvrzení, pokrývají zji-t né brownfieldy 2,1 % rozlohy m sta. Jak napovídá tabulka 1, rozložení brownfield v rámci m stských ástí Karviné je zna n nerovnom rné.

Tab. 1: Brownfieldy v m stských ástech Karviné

m stská ást	po et brownfield (2014)	rozloha brownfield (2014, ha)	podíl na rozloze m stských ástí (%)	podíl na celkové rozloze brownfields ve m st (%)	rozloha a po et obyvatel (2011) (obyvatel; km ²)	
Darkov	1	3	0,6	2,5	301	541,8
Doly	8	50,78	3,1	42,0	325	1643,4
Fry-tát	2	0,7	0,3	0,6	1547	256,1
Hranice	5	13,21	5,1	10,9	8152	259,5
Louky	3	3,43	0,3	2,8	407	991,7
Nové M sto	4	26,1	10,9	21,6	17163	240,1
Ráj	2	18,8	2,4	15,5	16088	771,3
Staré M sto	3	4,97	0,6	4,1	810	849,9
Mizerov	0	0	0	0,0	12077	198,3

Zdroj: databáze brownfield agentury CzechInvest, databáze brownfield Moravskoslezského kraje, Integrovaný plán rozvoje m sta Karviná (2008), podkladové materiály poskytnuté Magistrátem m sta Karviné, vlastní terénní -et ení

Nejvíce brownfield se nachází na území m stské ásti Doly, což je území v západní ásti sledovaného prostoru, které se kryje s d ív j-í lokalizací p vodního centra Karviné. Zde se tyto plochy rozkládají na téměř 51 hektarech a jde zejména o plochy, jejichfl d ív j-í funkce m la souvislost s místní dlouholetou t flbou erného uhlí. Je zde možno nalézt areály bývalých dol (Jind ich,

Gabriela, Barbora a jiné), bývalé hornické kolonie (U Franti-ky, U Barbory), i areály v rámci stávajících dol , jejich funkce je omezená i jsou zcela opu-t ny (autobusové nádraží u Dolu SA, koksovna stejného dolu atd). Jak vyplývá z tabulky 2, v území m stské ásti Doly flije velmi malý počet obyvatel a ohledem na jeho perifernost jejich počet neustále klesá (v posledních 20 letech o 75 % - viz tabulka 2). Mezi obyvatelstvem tohoto území, kde je majoritním vlastníkem pozemků i budov společnost OKD, převládá sociálně slabé obyvatelstvo. M stskou částí s prostorově významnými brownfieldy (tvoří více, než polovinu rozlohy brownfieldů v Karviné) je i Nové M sto. Tato část města je populárnější m stskou částí (flije zde 17 tisíc obyvatel), kde byly mimo jiné soustředěny rozsáhlé průmyslové provozy karvinského podniku Kovona, která se soustředěvala na kovovýrobu. Její nástupce pod stejnojmenným názvem funguje v omezené míře dodnes, nicméně část reálu pod názvem Průmyslový park (na ulici Závodní) je využíván jen v omezené míře. Z dalších ploch v Novém M st lze zmínit betonárnu a panelárnu jako pozůstatek po výstavbě zdejšího sídliště a kulturní dům Kovony, který býval využíván pro organizaci společenských akcí, nicméně v současné době je opu-t n. Více než desetinový podíl na rozloze brownfieldů v celém městě nalezneme také v m stské části Ráj (celkem 18,8 hektar) a m stské části Hranice (13,3 hektar). V m stské části Hranice se jedná především o plochy pro průmysl (část areálu Jákli i bývalý Okresní stavební podnik) i po bydlení (Vagonka o p vodní vilová čtvrť pro úředníky Jáklových flezár z 20. let 20. století, poté na dlouhá léta bydlení pro sociálně slabé, v roce 2011 zbořeno). Odlišný typ brownfieldů najdeme v m stské části Ráj, rozložené v jihovýchodních partiích města. Zde jde o nejvíce registrovaný brownfield v rámci města (15,5 hektar), a to areál bývalé posádky protivzdušné obrany Armády české republiky pod názvem černý les a místní zemědělskou farmu. V centrální části Karviné, tedy v m stské části Frytát, najdeme především brownfieldy, které mají historicko-architektonickou hodnotu (Janáček v mlýn a Larischovy konírny).

Tab. 2: Vybrané charakteristiky m stských částí Karviné

m stská část	hustota zalidnění (2011, obyvatel /km ²)	zm na počet obyvatel (2001-2011, v %)	zm na počet obyvatel (1991-2011, v %)	zm na počet domů (2001-2011, v %)	index stáří (2011, 65+/0-14)	podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva (2011)
Darkov	55,6	-25,9	-74,8	-19,0	191,7	45,2
Doly	19,8	-59,9	-75,0	-54,0	84,9	37,2
Frytát	604	8,5	13,0	9,8	169,0	43,8
Hranice	3 141	-9,4	-18,8	17,8	125,4	45,9
Louky	41	-10,2	-39,1	-6,2	204,8	46,9
Nové M sto	7 149,5	-11,6	-11,4	1,0	111,6	41,9
Ráj	2 085,9	-14,1	-14,5	7,6	153,5	46,7
Staré M sto	95,3	-5,3	0,0	6,8	142,7	45,7
Mizerov	6 089,9	-14	-18,5	0,4	137,8	47,1
Karviná	988,7	-12,7	-16,9	1,2	132,0	45,1

Zdroj: český statistický úřad (S ústání lidu, domů a bytů 1991, 2001, 2011) a www.czso.cz

Tabulky 3-6 nabízí další pohled na brownfieldy v Karviné podle nejznámějších kategorií. Z analýzy databáze vyplývá, že nejčastěji vyskytující se brownfieldem je zde velikostní kategorie 1-3 hektary, nicméně z pohledu celkové rozlohy brownfieldů v jednotlivých velikostních kategoriích lze konstatovat, že nejvíce prostoru (více než polovinu) zabírají plochy o velikosti 5-10 hektarů. Nejčastěji předchozím využitím stávajících ploch brownfieldů v Karviné je početně i rozlohou průmysl (viz tabulka 4). Tato informace není nijak překvapivá. Je však nutné podotknout, že absence poddolovaných ploch jako následku těžby uhlí v území stojí mimo analyzovanou databázi, a proto tedy brownfieldy po těžbě zabírají špeně necelou třetinu brownfieldových ploch, zejména v již zmíněném Darkov a Dolech. V kontextu dramatických propadů zemědělských aktivit v posledním období není překvapivý výskyt zemědělských brownfieldů v m stských částech Louky a Ráj (bývalé zemědělské farmy), opu-t ných skleníků ve Starém M st. Do stejné kategorie jsou zařazeny i historicky cenné Larischovy konírny (Frytát). Předchozí využití ve službách (tabulka 4) bylo identifikováno ve většině případů, nicméně

jejich azení do této kategorie je zna n variabilní s ohledem na jejich specifika (autobusové nádraží u Dolu SA v Dolech, opu-t ný kostel sv. Barbory v poddolované ásti m stské ásti Louky i vodárenská v fl v m stské ásti Hranice). Do jisté míry mají tedy i tyto plochy souvislost s pr myslovými a t flebními aktivitami. Jakkoli nep ehledná je situace karvinských brownfield s ohledem na jejich d ív j-í využití, o to jasn j-í je rozložení t chto ploch s ohledem na typ vlastnictví. V drtivé v t-in p evafluji plochy vlastn né soukromými vlastníky (v p ípad území po t flb jde tém výhradn o vlastníka místních dol , spole nost OKD), brownfieldy ve ve ejném vlastnictví byly identifikovány pouze dva (Larischovy konírny ve Fry-tát a Vagónka v Hranicích). Smí-ené vlastnictví brownfield je v Karviné spí-e výjimkou a týká se areál v okolí bývalého dolu Barbora v m stské ásti Doly.

Tab. 3: Brownfieldy v Karviné podle velikostních kategorií

podle velikosti	do 1 ha	1-3 ha	3-5 ha	5-10 ha	10 a více ha
po et ploch	3	11	6	5	4
rozloha ploch (ha)	1,5	20,5	21,9	25,7	51,4
podíly rozlohy ploch (%)	1,2	16,9	18,1	21,2	42,5

Zdroj: vlastní výzkum i zpracování

Tab. 4: Kategorie brownfield v Karviné podle p edchozího využití

podle p edchozího využití	kultura	bydlení	t flba	pr mysl	sluflby	armáda	zem d lství
po et ploch	1	3	5	9	5	1	4
rozloha ploch (ha)	1	9,7	37,9	42,2	7,14	15,5	7,6
podíly rozlohy ploch (%)	0,8	8,0	31,3	34,9	5,9	12,8	6,3

Zdroj: vlastní výzkum i zpracování

Tab. 5: Kategorie brownfield v Karviné podle typu vlastnictví

podle typu vlastnictví	smí-ené	soukromé	ve ejné
po et ploch	3	23	2
rozloha ploch (ha)	19,9	97,1	4
podíly rozlohy ploch (%)	16,4	80,2	3,4

Zdroj: vlastní výzkum i zpracování

Pohled na kategorie brownfield v Karviné podle intenzity sou asného využití a kontaminace nabízí tabulka 6. Alespo áste né využití ploch bylo identifikováno v p ípad jen jedné t etiny ploch. Jde výhradn o plochy d íve využívané pro jiné nefl t flební ú ely (zejména plochy po pr myslu, ale i zem d lství). Lze konstatovat, fle využívaní t flebních brownfield je zna né specifické a problematické jednak s ohledem na jejich periferní polohu v rámci zkoumaného území, tak s ohledem na environmentální problémy, které výskyt tohoto typu ploch provází (jifl zmín né poddolování a související poklesy, zamok ení ploch v d sledku zm n hydrologie území i kontaminace). Tuto domn nku potvrzují údaje zji-t né v databázích, kdy práv tyto t flební brownfieldy jsou v Karviné ozna eny jako ty s p edpokládanou kontaminací (viz tabulka 6).

Tab. 6: Kategorie brownfield v Karviné podle sou asného využití a kontaminace

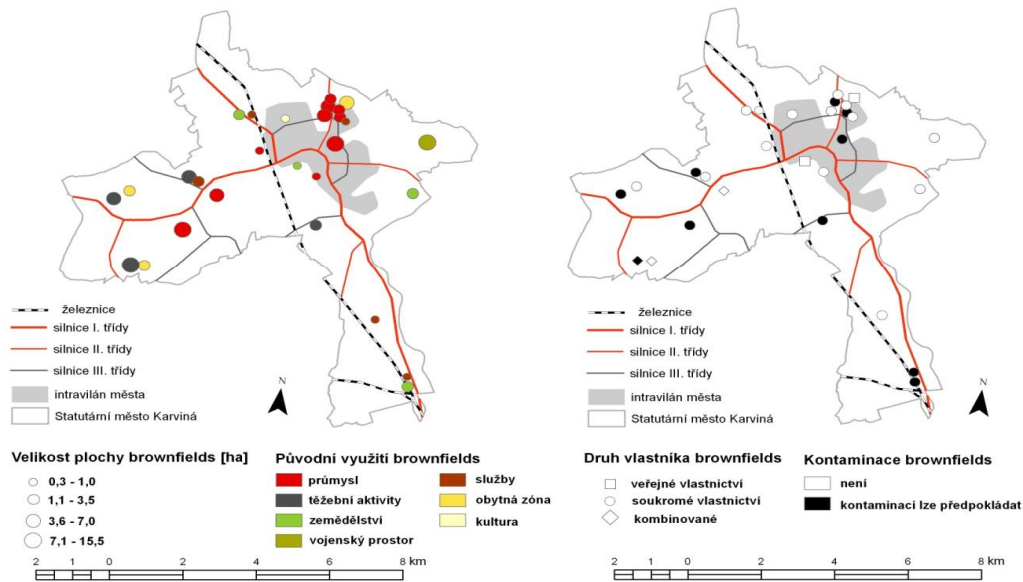
podle sou asného využití	áste n využito	nevyužito	podle kontaminace	p edpokládaná	nep edpokládaná
po et ploch	9	19	po et ploch	10	18
rozloha ploch (ha)	36,9	84,1	rozloha ploch (ha)	60,3	60,7
podíly rozlohy ploch (%)	30,5	69,5	podíly rozlohy ploch (%)	49,8	51,2

Zdroj: vlastní výzkum i zpracování

Obrázek 1 prezentuje prostorové rozmíst ní jednotlivých brownfield v Karviné v závislosti na jejich konkrétní lokalizaci v rámci m sta, jejich velikosti, p edchozím využití, typu vlastnictví a kontaminací. Je mořné konstatovat, fle zatímco v rámci zastav né ásti m sta jsou lokalizovány brownfieldy, jejichž d ív j-í využití bylo v t-inou v pr myslu (jak p edev-ím ve strojírenství, tak i

menší míře v energetice i potravinářství), tlební brownfieldy jsou umístěny v západní části území (místské části Doly). Zemědělské brownfieldy nalezneme zejména v okrajových částech města.

Obr. 1: Lokalizace a charakteristiky identifikovaných brownfieldů v Karviné

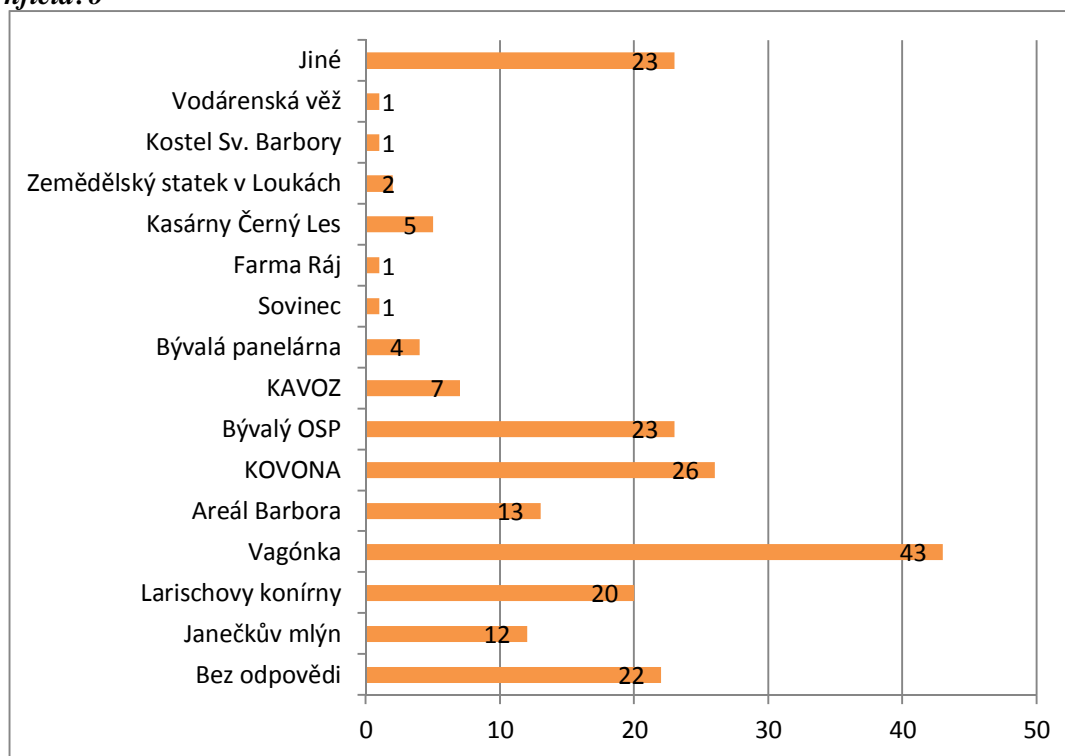

Zdroj: vlastní výzkum i zpracování

4. Výsledky dotazníkového šetření

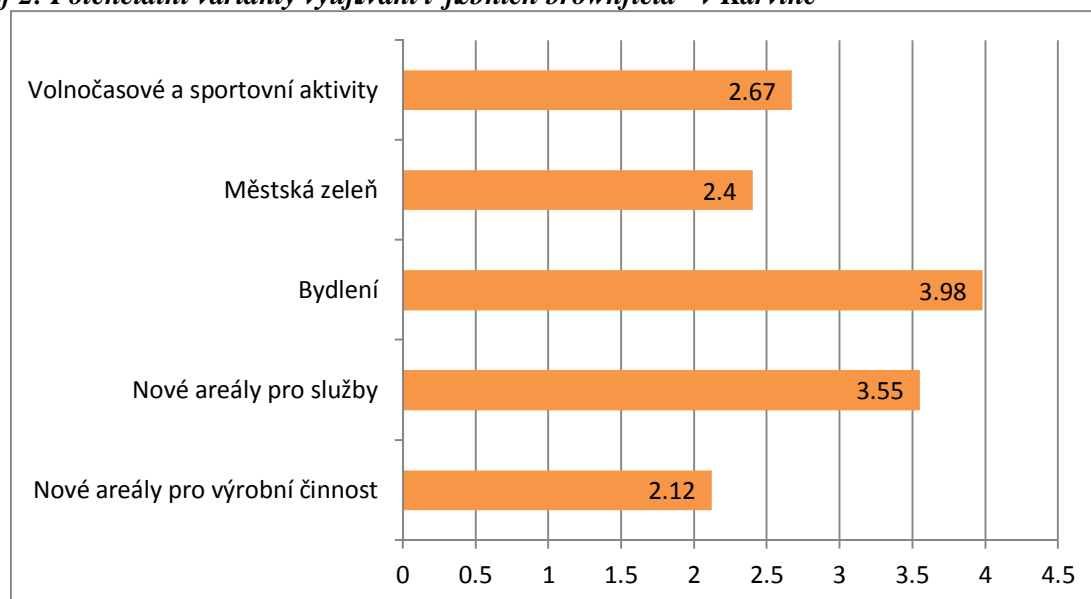
Nedílnou součástí výzkumu týkajících se problematiky brownfieldů je jejich percepce místním obyvatelstvem. V tomto příspěvku jsou s ohledem na omezený rozsah analyzovány odpovědi pouze na dvě otázky (z celkových 16) uvedené v dotazníkovém šetření. První hodnocená otázka směřovala k identifikaci konkrétní lokality, která se respondentům vybaví s souvislostí s pojmem brownfield. Otázka byla formulována jako volná a je nutno konstatovat, že její hodnocení přesáhlo do značné míry očekávané skutečnosti (viz graf 1). Respondenti v rámci města označili celkem 14 lokalit, z nichž téměř třetina respondentů zmiňuje ve svých odpovědích lokalitu Vagónka, tedy území, které dříve sloužilo pro bydlení a patřilo areály Kovony a bývalého Okresního stavebního podniku (OSP). Tento výsledek je značně překvapivý, neboť ve městě s velkým množstvím tlebních brownfieldů a tradicí hornictví se daly předpokládat spíše odpovědi směřující tímto směrem (pouze 9 % respondentů označilo bývalý dleň Barbora, ostatní tlební brownfieldy nebyly uvedeny v odpovědích vůbec). Nicméně popularita areálu Vagónka má svou pravdu podobnou příčinu ve své aktuálnosti, aktuálnosti šetření a debatách souvisejících s demolicí budov v této lokalitě, dříve obývané především Romy. Dalším argumentem je periferní lokalizace tlebních brownfieldů v západním sektoru města, které je obydleno spíše sporadicky (flíže zde cca 300 osob) a tedy není obyvatelům města téměř každodenně šňořič (na rozdíl od dalších dvou nejčastěji zmiňovaných lokalit).

Graf 1: P ehled odpov dí na otázku: šJaká lokalita se vám v Karviné vybaví v souvislost s pojmem brownfield?š

Zdroj: vlastní výzkum i zpracování (n=150)

V dal-í otázce jsme se zam íli na potenciální možnosti využíování t flebních brownfield v Karviné, která, jak plyne z vý-e uvedených poznatk , nejsou mezi obyvateli m sta p íli-populární. Jednotlivé varianty regenerací byly respondent p ekládány ve form v ý tu. Respondenti poté hodnotili (viz graf 2) ísly od 1 do 5 (1 = nejm t-í d lefitost a 5 = nejmen-í d lefitost). Pro každou z nabízených možností byla z výsledk vypo ítána pr m rná preference respondent pomocí aritmetického pr m ru. Tedy, ím více se výsledná hodnota dané možnosti blížila jedné, tím preferovan j-í to byla možnost regenerace. Jak vyplývá z grafu 2, nejvíce preferencí získala možnost regenerace t flebních brownfield na nové areály pro výrobu. Tento výsledek lze interpretovat v kontextu sociálních problém , vysoké míry nezam stanosti a nedostatku pracovních p íležitostí v Karviné. Druhou nejpreferovan j-í možností regenerace t flebních brownfield se stala p em na na zelené plochy. Naopak za nejmén preferovanou možnost bylo ozna ováno bydlení.

Graf 2: Potenciální varianty využití t ěbních brownfield v Karviné

Zdroj: vlastní výzkum i zpracování (n=150)

Záv r

V Karviné bylo identifikováno 28 ploch brownfield na celkové ploše 121 hektar . Byla provedena analýza vytvo ené databáze a vytvo eny jednotlivé kategorie brownfield podle p edchozího využití, stávajícího využití, vlastnictví i velikosti. Zatímco brownfieldy po t ěb jsou v d sledku p írodních podmínek a historického vývoje lokalizovány p edev ím v jižních a západních periferních partiích Karviné (m stské ásti Darkov a Doly), pr myslové brownfieldy nalezneme v blízkosti pásu panelových sídli– vybudovaných v období socialismu (Nové M sto, Hranice). Specifikem centrálních partií m sta (Fry–tát) jsou brownfieldy s významným architektonickým a kulturním d dictvím (Janá k v mlýn, Larischovy konírny). Provedené dotazníkové –et ení potvrdilo relevantnost p edpokladu, že urbánní brownfieldy tvo í významný prvek ve strukturách m sta a obyvatelstvo jejich existenci vnímá velmi intenzivn . Na druhou stranu je možné konstatovat, že vnímání budoucnosti t ěbních brownfield v Karviné je zna n problematické, nebo jsou velmi siln spojovány s pr myslovými aktivitami jako nejpreferovan j–í variantou nového využití. Nicmén pravd podobnost masového využití této varianty je velmi nízká s ohledem na dostupnost existujících pr myslových zón v rámci intravilánu m sta (Pr myslový park v Novém M sta i Pr myslová zóna Nová Pole ve Starém M st). Je otázkou, nakolik je plánovaná výstavba pr myslové zóny Nad Barborkou v m stské ásti Doly (a její napln ní investory) realitou, i jen politickou proklamací p edstavitel m sta a kraje.

Regenerace brownfield je –iroce diskutovanou tématikou, která v souvislosti se stále intenzivn j–ím trendem zastavování volných ploch v krajin vybízí ke koncep n j–í a systemati t j–í podpo e. Je nepochybné, že v regionech s koncentrací sociálních, ekonomických a environmentálních problém , jako je tomu nap íklad na Karvinsku, je zájem soukromých investor o investice do regenerací brownfield velmi omezený. O to d ležit j–í jsou zde projekty ve ejné správě, které by m ly fungovat jako vzorové a vybízet soukromé investory k obdobným investicím. Je nepochybné, že vzd lávání (nejen d tí, ale i dosp lých) v oblasti regenerace brownfield je v sou asné dob na relativn nízké úrovni a práv osv ta upozor ující na environmentální, ale i sociální problémy koncentrující se v území s existencí brownfield , stále do velké míry chybí. Chybí také koncep ní politika státu a m st zam ená na alespo prozatímní využití ploch brownfield v p ípadech, kdy to hygienické a environmentální podmínky dovolují (Haase a Rall, 2011; Martinát et al., 2014). Na tomto míst lze zmínit n kolik projekt regenerace brownfield , které byly již v Karviné realizovány, a které vzbudily rozsáhlé diskuse o jejich prosp –nosti. Zatímco projekt Pr myslové zóny Nové Pole ve Starém M st je v kontextu stovek nov vytvo ených pracovních míst vnímán velmi pozitivn , výstavba golfového

h i-t Gold Resort Lipiny ve Fry-tát na míst poddolovaných území je vnímána o poznání h e. Z dal-ích projekt , které jsou v sou asné dob v p íprav jde nap íklad o projekt Darkovské mo e, jeho cílem je vybudování rekrea ní zóny okolo um lého jezera v m stské ásti Darkov, která byla t fice postiflena t flebními aktivitami. Zajímavým je i p ípravovaný projekt pod názvem šPo stopách p vodní Karvině, jeho cílem je vybudovat nau né stezky a cyklostezky v oblastech postiflených t fblou v m stské ásti Doly a umofnit tak jejich alespo áste né op tovné vyuffití. Z dal-ích projekt lze zmínit jifl uvedený plán na vybudování pr myslové zóny s názvem Nad Barborou op t v m stské ásti Doly. Záv rem je nezbytné dodat, fle i v p ípad vyuffívání území s t flebními brownfieldy i areály je nezbytné brát v úvahu také environmentální aspekty jejich nového vyuffití tak, aby jejich regenerace stávající neut -ený stav je-t více nenaru-ily. P i plánování, p íprav projekt regenerace, p i jejich realizaci i následném provozu je také nezbytné brát v potaz názory místních obyvatel a varianty nového vyuffití t chto ploch -íroce diskutovat s ve ejností, aby bylo nové vyuffití ploch akceptováno a tím uleh eny po átky jejich šnového vyuffívání

Literatura

- [1] ALEXANDRESCU, F., MARTINÁT, S., KLUSÁ EK BARTKE, S., (2014). The Path From Passivity Toward Entrepreneurship: Public Sector Actors in Brownfield Regeneration Processes in Central and Eastern Europe. *Organization & Environment*. ISSN 1086-0266. DOI 10.1177/1086026614529436.
- [2] CZECHINVEST., (2008). *Národní strategie regenerace brownfield* . Praha: Ministerstvo pr myslu a obchodu.
- [3] DOHNAL, M. , (1968). *Sborník p ísp vk k d jinám a výstavb m sta*. Karviná: M stský národní výbor.
- [4] DOLEFILOVÁ, L., HADLA , M., KADLECOVÁ, M., MARTINÁT, S., POLEDNIK, M., (2014). Redevelopment potential of brownfields: A-B-C model and its practical application. *E+M Ekonomie a managemen*, 2014, vol. 18, iss. 2 (in print). ISSN 1212-3609.
- [5] *Integrovaný plán rozvoje m sta Karviná.*, (2008). Zm nová verze. [online]. [cit. 2014-4-13]. Dostupné z: <http://www.karvina.cz/portal/page/portal/uvodni_stranka/magistrat/zakladni_dokumenty/rozvoj_mesta/INTEGROVAN%C3%9D%20PL%C3%81N%20ROZVOJE%20M%C4%9ASTA%20KARVIN%C3%81.pdf>.
- [6] *Databáze brownfields Moravskoslezského kraje.*, (2012). [online]. [cit. 2014-4-14]. Dostupné z: <http://podnikatel.kr-moravskoslezsky.cz/databaze_brownfields.html>.
- [7] FRANTÁL, B., KLUSÁ EK, P., KUNC, J., MARTINÁT, S. *Report on results of survey on brownfield regeneration and statistical analysis*. Deliverable D3.1 of the TIMBRE FP7 project no. 265364 - Tailored Improvement of brownfileds regeneration in Europe - www.timbre-project.eu.
- [8] FRANTÁL, B., KUNC, J., NOVÁKOVÁ, E., KLUSÁ EK, P., MARTINÁT, S., OSMAN, R., (2013). Location Matters Exploring Brownfields Regeneration in a Spatial Context (A Case Study of the South Moravian Region, Czech Republic). *Moravian Geographical Reports*, vol. 21, iss. 2, p. 5-19. ISSN 1210-8812. DOI 10.2478/mgr-2013-0007.
- [9] HAASE, D., RALL, E. L., (2011). Creative intervention in a dynamic city: A sustainability assessment of an interim use strategy for brownfields in Leipzig, Germany. *Landscape and Urban Planning*, vol. 100, iss. 3, pp. 189-201. ISSN 0169-2046. DOI 10.1016/j.landurbplan.2010.12.004.
- [10] CHMIEL., (2010). *J. Karviná ó Darkov*. eský T -ín: Pro Print. ISBN 80-238-7442-X.
- [11] KIJONKA, E., REBROVÁ, A., (2005). *Karviná: m sto v kráse památek*. Karviná: Magistrát m sta Karviné. ISBN 80-239-5483-0.
- [12] KRZYSZTOFIK, R., KANTOR-PIETRAGA, I., SPÓRNA, T., (2013). A dynamic approach to the typology of functional derelict areas (sosnowiec, Poland). *Moravian Geographical Reports*, vol. 21, iss. 2, pp. 20 ó 35. ISSN 1210-8812. DOI 10.2478/mgr-2013-0008.
- [13] KLUSÁ EK, P., KREJ Í, T., MARTINÁT, S., KUNC, J., OSMAN, R., FRANTÁL, B., (2014). Regeneration of agricultural brownfields in the Czech Republic ó case study of the Czech Republic. *Acta Universitatis Agriculturae Mendelulianae Brunensis*. 2013, vol. 61, no 2, p. 549-561. ISSN: 1211-8516
- [14] KLUSÁ EK, P., KREJ Í, T., KUNC, J., MARTINÁT, S., NOVÁKOVÁ, E., (2011). The post-industrial landscape in relation to local self-government in the Czech Republic. *Moravian Geographical Reports*, vol. 19, iss. 4, pp. 8-28. ISSN 1210-8812.
- [15] KUNC, J., KLUSÁ EK, P., MARTINÁT, S., (2011). Percepce a lokalizace urbánních brownfields: podobnosti a rozdíly na p íkladu Brna a Ostravy. *Urbanismus a územní rozvoj*, vol. 14, iss. 1., pp. 13-17. ISSN 1212-0855.
- [16] KUNC, J., KUNC, J., NAVRÁTIL, J., TONEV, P., FRANTÁL, B., KLUSÁ EK, P., MARTINÁT, S., HAVLÍ EK, M., ERNÍK, J., (2014). Perception of urban renewal: Reflexions and coherences of socio-spatial patterns (Brno, Czech Republic). *Geographia Technica*, vol. 9, iss. 1, pp. 66 - 77. ISSN 1842-5135

- [17] KUNC, J., KUNC, J., MARTINÁT, S., TONEV, P., FRANTÁL, B., (2014). Destiny of urban brownfields: Spatial patterns and perceived consequences of post-socialistic deindustrialization. *Transylvanian Review of Administrative*, vol. 41, iss. E, pp. 109 ó 128. ISSN 1842-2845
- [18] MARTINÁT, S., MARTINÁT, S., K E J Í, T., KLUSÁ EK, P., DOHNAL, T., KUNC, J., (2014). Brownfields and tourism: contributions and barriers from the point of view of tourists. *Proceedings of conference Public recreation and landscape protection - with man hand in hand? (RaOP 2014)*. Brno: Mendel University, Brno.
- [19] RYDVALOVÁ, P., fiIfiKA, M., (2006). Ekonomické souvislosti revitalizace brownfields. *Politická ekonomie*, vol. 5, pp. 632-644. ISSN 0032-3233.
- [20] SUN, W., JONES, B., (2013). Using multi-scale spatial and statistical analysis to assess the effects of brownfield redevelopment on surrounding residential property values in milwaukee county, USA. *Moravian Geographical Reports*, vol. 21, iss. 2, pp. 56-64. ISSN 1210-8812.
- [21] VOJVODÍKOVÁ, B., POTUfínÍK POTUfínÍK, M., BÜRGERMEISTEROVÁ, R., (2011). The database on brownfields in ostrava (Czech Republic): Some approaches to categorization. *Moravian Geographical Reports*, vol. 19, iss. 4, pp. 50-60. ISSN 1210-8812.

P ísp vek byl zpracován v rámci projektu financovaného programem Omega Technologické agentury eské republiky pod názvem šNové metody zefektivn ní regenerace brownfields umofl ující optimalizaci rozhodovacích proces ō (TD020259). P ísp vek vznikl také s institucionální podporou Ústavu geoniky AV R, v.v.i. (RVO:68145535).